

ESPANYA, TERÀPIA DE XOC I SADISME ECONÒMIC

Ignacio Ramonet

Periodista. Director de *Le Monde Diplomatique en español*

Ponència transcrita, pronunciada en castellà

Bona tarda. Comentàvem abans amb la Maria Lluïsa, i suposo que hi ha aquí a la sala persones que ho saben, que portem gairebé vint anys treballant junts, per tant, una part de la reflexió que hem conduït a *Le Monde Diplomatique*, avui a *Le Monde diplomatique en español*, s'ha fet també en companyia de la feina que s'ha dut a terme també aquí, en el marc de la Fundació i de les conferències de la Fundació Alfonso Comín.

Avui la idea és reflexionar sobre aquesta situació de crisi en la qual ens trobem. Una crisi que, en realitat, és com una suma de crisis. De fet hi ha una crisi econòmica, evidentment important- En el si d'aquesta crisi econòmica hi ha una crisi industrial, sense parlar d'altres crisis que s'estan plantejant en aquest moment, no parlo de la crisi climàtica, per exemple, que potser sigui la més urgent, a la qual vam consagrar també una conferència fa uns mesos. Però avui estem davant una crisi econòmica, crisi industrial, crisi social, però també una crisi de la democràcia i jo crec, també, una crisi de la política. És a dir, el problema és que vivim un moment en el qual precisament tenim la impressió com a ciutadans que estem no només desorientats per la brutalitat i la violència de les mesures que s'estan prenent amb el pretext de voler resoldre la crisi, sinó que a la vegada veiem que per una banda la ciutadania europea en general, evidentment a Espanya en particular, es troba desorientada també perquè, la dirigència europea, el sentiment que tenim és que no està a l'alçada de la dimensió d'aquesta crisi. Aquesta crisi és el més brutal que li ha passat a Europa des de la II Guerra Mundial, aquesta crisi es compara amb la crisi del 29, potser sigui més profunda, ho hem dit freqüentment. O si la II Guerra Mundial va permetre en certa mesura l'emergència d'una dirigència força excepcional, és a dir, De Gaulle, Adenauer, Churchill, tota una sèrie de dirigents que per una banda tenien una visió en el projecte de reconstrucció europea i també una capacitat a projectar aquesta Europa destruïda cap el futur, el sentiment que tenen molts ciutadans avui és que els dirigents actuals no estan a l'alçada, i no tenen ni visió ni capacitat, de relat. El cas del president del Govern espanyol és particularment significatiu, la incapacitat de Mariano Rajoy per dirigir-se a la ciutadania en el moment potser de major patiment que està coneixent Espanya des de fa molt de temps, des de fa molts decennis, la incapacitat de presentar un relat que permeti per una banda explicar l'origen, fins i tot amb els seus propis arguments, que probablement no siguin els mateixos que podem avançar altres analistes, però ni tan sols amb els seus arguments ha explicat el que està passant ni ha proposat una sortida, el que fa que la desorientació dels ciutadans encara sigui més gran. Per altra banda també, no hi ha només una crisi de la dirigència, hi ha una crisi de la política. És a dir, que hi ha també el sentiment de que la política no aconsegueix resoldre aquest problema. I, de fet, la política és una mica l'únic territori en el qual els ciutadans tenen capacitat d'implicació, els ciutadans en definitiva tenen la possibilitat de militar o adherir-se en el si d'un partit polític i tenen la possibilitat de votar en funció de l'anàlisi que cadascú fa de la situació i de les propostes que cada organització

política presenta. En definitiva, això defineix una mica el territori de manera salvatge, diguem-ne, el territori de la política, i avui això estem convençuts que no permet la sortida de la crisi, en aquest marc en tot cas. La qual cosa, evidentment, és a la vegada molt preocupant: si la política no pot, qui podrà. Estem en un sistema en el qual el lideratge d'un país només s'estableix mitjançant la legitimitat electoral, per tant és la política la que decideix qui lidera un país, i si aquest lideratge és incapaç de treure el país del mal pas, quina mena de recursos estem avançant cap a un nou cicle d'aventures polítiques? Estem avançant cap a un cicle en el qual esdeveniments que semblaven haver desaparegut de l'horitzó, en tot cas de la Unió Europea: cops d'estat, intervencions militars, pronunciaments, etc., és possible que aquesta mena d'escenari, aquesta mena de guió, pugui tornar en el context en el qual estem. Un context que podem qualificar de post polític.

En tot cas, tots aquests elements defineixen com un puntillisme, defineixen la complexitat de la crisi en la qual ens trobem, per una banda, i també la dificultat per sortir d'ella, partint del principi que el capitalisme, en tot cas en la seva fase neoliberal, no funciona. El que està passant a la Unió Europea avui, i en particular als països del sud de la Unió Europea, i en particular a Espanya, a Itàlia, a Grècia, a Portugal o a Xipre o a Malta, i també a Irlanda en certa mesura, demostra que el capitalisme no funciona, no el capitalisme en el sentit ampli de la paraula, sinó el capitalisme que s'està aplicant des d'aquest model capitalista, aquesta escola capitalista que està aplicant des de final dels anys setanta, principis dels anys vuitanta, des de la presidència de Reagan i de Thatcher com a Primera Ministra del Regne Unit. Des de llavors s'aplica aquesta teoria i aquesta teoria arriba al seu naufragi en aquest moment. Una altra de les dificultats és que, tot i que tots constatem que aquest capitalisme, aquest model, d'economia de mercat a vocació totalitària no funciona, en canvi no sortim d'ell. No només no sortim d'ell sinó que se'ns diu que és l'únic camí i que, en particular perquè això pugui funcionar de nou sobre el mateix model, el camí és en certa mesura una via crucis, és un camí que passa pel sacrifici.

A Europa la situació és més complicada que a Estats Units, on s'està vivint una mica el mateix fenomen, és a dir a Estats Units es constata de la mateixa manera que el capitalisme en la seva fase neoliberal no funciona, i Estats Units planteja un altre tipus de problema, que és el problema del declivi geopolític. A Europa el problema es complica perquè estem dins d'una unió, la Unió Europea, i aquesta Unió Europea s'ha construït sense que els ciutadans europeus, en tot cas en particular els ciutadans a Espanya, hagin tingut molta vigilància en el model que es construïa, en el model de construcció política que es construïa a Europa. És a dir que, si a altres països, Dinamarca, Irlanda, França, hi ha hagut una reacció de la ciutadania en alguns moments de la història de la construcció europea, on els ciutadans consultats per referèndum es van oposar a alguns projectes que constituïen efectivament una mena de cotilla, que podien construir una mena de cotilla que impedia precisament, o reduïa encara més el marge de maniobra de la voluntat política, com va ser en el 2005 el projecte d'adopció de la Constitució Europea, que es va rebutjar perquè la va rebutjar França i la van rebutjar els Països Baixos, i es va poder rebutjar però en general a Espanya sempre s'ha votat unànimement, majoritàriament en funció de totes les decisions que construïen aquesta Europa neoliberal. El que fa que avui ens trobem en el si d'una crisi que és una crisi global, que és la crisi d'un model, la crisi del model ultraliberal que ha cedit el poder de l'economia al sector financer, no és una economia o no és un capitalisme basat en les realitzacions de l'economia industrial sinó que és un capitalisme en el qual la major quantitat de riquesa no la crea l'economia real sinó que la crea l'economia financera, i per tant l'economia financera és qui domina el model capitalista dominant, en exercici. Llavors, no només tenim aquesta problemàtica, és a dir un capitalisme de tall neoliberal, amb els mercats financers pressionant els Estats, reduint precisament el perímetre d'acció dels Estats, sinó que a més ens

trobem en un marc legal europeu que també condiona i redueix la capacitat de maniobra dels dirigents europeus en molts aspectes i en particular en els aspectes econòmics, i avui dia en els aspectes pressupostaris. D'aquí que estem constatant que s'ha produït una bifurcació i que, diguem-ne, avui dia el poder polític, que és l'únic que té legitimitat democràtica, el poder polític és un poder sense poder, si ho podem expressar d'aquesta manera, i que el poder polític, en definitiva, es troba ell mateix condicionat, o es troba supeditat a dos poders que sí tenen poder: els mercats financers, per una banda, i la burocràcia o l'estructura de la Unió Europea, per altra banda.

O sigui, descobrim que, en definitiva, si volen aquest esquema que acabo de fer, aquesta bifurcació que s'ha produït, demostra que avui dia el poder polític no té la capacitat, no té la suficient autonomia per poder resoldre els problemes que es plantegen a la societat. I que per una banda ho veiem en el cas d'Espanya, està pressionat pels mercats, per exemple aquí és la pressió que s'exerceix sobre les taxes que es paguen pels crèdits que obté Espanya, que no pot endeutar-se prop del Banc Central Europeu, ha d'anar al mercat, és una conseqüència dels tractats europeus, ha d'anar al mercat, és una conseqüència dels tractats europeus, ha d'anar al mercat igual que qualsevol empresa, com si un país fos una empresa i, evidentment, en els mercats la taxa d'interès a la qual pot obtenir un préstec depèn del que es consideri un índex de risc del prestador. El prestador, si li presta a Espanya, doncs evidentment s'exposa a un risc major de que el deute no sigui pagat molt superior al que pot tenir respecte per exemple a França –que tampoc té la triple A França-, o que Alemanya, evidentment, que és la referència. Llavors, per una banda està la pressió dels mercats i per altra està la burocràcia europea, o la tecnocràcia europea, o senzillament la jurisdicció europea, que fa que Espanya, com la resta de països de la Unió, han signat, s'han adherit a una sèrie de tractats i que aquests tractats, evidentment, condicionen el seu funcionament. Últimament, a les darreres setmanes, s'ha adoptat el Mecanisme Europeu d'Estabilitat Financera que limita, evidentment, la capacitat d'acció pressupostària d'Espanya, i s'ha rubricat i signat el Pacte Fiscal que imposa que els països de la zona euro en tot cas no poden tenir un dèficit superior a 0,5%, és a dir no només 3% com es deia abans a la regla d'or sinó de 0,5%. I en nom d'aquests objectius ara imposats, llavors l'Estat redueix la seva capacitat d'intervenció, practicant una política d'austeritat estatal, és a dir reduint totes les despeses lligades a l'Estat, per tant a la funció pública, i evidentment no emprèn grans obres, no relança l'economia amb inversions sinó que a més retalla en termes de salut, retalla en termes d'educació, retalla en tot el que té a veure amb la seguretat social, retalla els sous dels funcionaris, retalla les pensions, etc., perquè efectivament l'objectiu és que d'aquí a molt poc temps, un any, ara es parla de dos, doncs que el pressupost, el dèficit pressupostari es redueixi a 4%, després a 3%, i l'objectiu és 0,5%. L'objectiu, evidentment, és el de fer que l'Estat no sigui un actor econòmic important i que l'Estat privatitzi. Entre per exemple les mesures que la Unió Europea exigeix de qualsevol Estat que demana un rescat –i vostès saben que Espanya és a la vigília de demanar un rescat, i molt pressionat, en particular el Govern espanyol molt pressionat per diguem-ne el mercat internacional o per les forces econòmiques tant europees com internacionals perquè demani aquest rescat, i a partir del moment en què es demana el rescat, com l'ha demanat Grècia, Portugal i Irlanda-, a partir d'aquest moment hi haurà una sèrie de condicionants molt més importants dels que ja existeixen en aquest moment, i entre ells hi ha la idea de privatitzar el màxim que es pugui privatitzar, com se li està imposant al Govern grec.

És a dir, aquesta idea, repeteixo, i ho deia abans, ja està inscrita en la genètica de la Unió Europea. La Unió Europea, que a Espanya sempre s'ha vist la Unió Europea des d'un punt de vista jo diria humanista i polític, no se li ha vist el caràcter econòmic, s'ha vist més aviat amb aquesta idea de que –potser sigui el cas també de Portugal, potser

sigui el cas també de Grècia- és a dir on la idea és que els països perifèrics, que no han participat per raons històriques en la trajectòria principal de l'evolució d'Europa, i en particular de l'Europa occidental, doncs han volgut precisament no ser casos específics per no ser víctimes de les seves pròpies oligarquies, i en particular no tornar a caure en la dominació de les seves oligarquies, com va ser aquí durant el franquisme, o com va ser a Portugal durant el salazarisme, o com va ser a Grècia durant la dictadura dels coronels i també la marginalitat de Grècia durant la guerra freda en el seu enfrontament històric a Turquia, la necessitat per Grècia de tenir aliats al preu que sigui enfront al que a Grècia es veu com una amenaça que és l'Estat turc-, llavors aquestes raons històriques d'integrar-se a Europa de qualsevol manera va dur a no prestar-li suficient atenció, o que els analistes no prestessin suficient atenció al tipus d'estructura a la qual s'hi entrava. I, en realitat, el caràcter humanista i polític tan important indiscutiblement, bé és el sentit d'aquest Premi Nobel de la Pau que se li ha donat a la Unió Europea fa uns dies, per altra banda un Premi Nobel de la Pau que no correspon tampoc al comportament actual de la Unió Europea. La Unió Europea està molt compromesa en la guerra d'Afganistan, la Unió Europea va participar, diversos membres importants de la Unió Europea estan en certa mesura compromesos amb el que està passant a Síria, s'està anunciant una intervenció al nord de Mali, és a dir per una banda no podem dir que la Unió Europea... indiscutiblement s'ha acabat amb les guerres intraeuropees, en tot cas pels països pertanyents a les diferents estructures de la història de la Unió Europea –la Comunitat Europea, etc.-, però no es pot excloure el fet que diverses potències europees són potències nuclears, evidentment, i per altra banda que estan compromeses en tots els fronts de guerra que existeixen en aquest moment, no són potències tan pacífiques. Segon, a la Unió Europea en aquest moment hi ha una guerra social brutal, la Unió Europea no és un recés de pau social, en aquest moment és l'escenari de la pitjor guerra social que hi ha al planeta, és a dir, a cap altre indret del món s'està produint tant de patiment social com actualment en el si de la Unió Europea, tantes persones que han perdut la seva feina, tantes persones que veuen reduït el seu salari o que veuen les seves condicions de feina complicar-se, o que veuen les seves pensions reduir-se, és a dir on s'està desmantellant l'Estat de seguretat social, on s'està creant una situació d'inseguretat. I, ho he dit moltes vegades, no es tracta, aquest desmantellament de l'Estat de benestar, aquesta garantia de que existeix una seguretat social, en particular construïda col·lectivament, oi?, que en certa mesura era un exemple de civilització avançada, de civilització des del punt de vista d'una millor convivència col·lectiva, sinó que ens hem d'adonar que això no és conjuntural lligat a la crisi. Jo penso que moltes persones creuen que si es redueixen les pensions, o si les experiències en termes d'hores de feina dels professors, o la reducció dels salaris dels funcionaris, o bé la reducció de les prestacions en termes de salut, etc., si s'estan fent ara és perquè hi ha la crisi, però quan s'acabi la crisi doncs tornarem a la situació en la qual estàvem fa tres o quatre anys. Oblidin-se d'això! Evidentment, la crisi, com ho ha mostrat Naomi Klein a la doctrina del shock, la crisi també serveix per obtenir definitivament, estructuralment, la destrucció de l'Estat de benestar. És quelcom que no tornarà. I si tenen dubte, els hi recordo la frase de Mario Draghi, el president del Banc Central Europeu, que va dir fa uns mesos en el *Financial Times* d'Alemanya, hi ha una edició alemanya del *Financial Times*, va dir “el model social europeu està mort i qui faci marxa enrere”, és a dir qui vulgui ressuscitar-ho, “serà sancionat pels mercats”. És a dir que el que està passant no és quelcom que està passant per la crisi, el que està passant està inscrit en el programa neoliberal. Llavors jo dic, bé, el Premi Nobel de la Pau molt bé, però és estrany que es doni el Premi Nobel de la Pau a un conjunt de països els líders dels quals estan compromesos en molts fronts de guerra, i per altra banda també en el moment en què s'està duent a terme una guerra social extremadament important, i la guerra social també és una guerra. Jo penso que aquest Premi Nobel de la Pau, en certa mesura mostra l'angoixa del jurat del Nobel davant el què pot passar a Europa, és a dir que ningú pot garantir que la Unió Europea es mantindrà, perquè els propis

ciudadans s'estan revoltant. Avui dia mai des que es va signar el Tractat de Roma el 1960, mai la Unió Europea ha estat tan poc popular, o diguem que mai ha estat tan impopular com ara, i molts ciudadans veuen en la Unió Europea, i no s'equivoquen, la font de molts dels mals que els hi estan passant.

I ho deia perquè en realitat la Unió Europea és una construcció que produeix naturalment neoliberalisme. Espanya s'ha adherit a la Unió Europea en nom d'un projecte, en nom d'idees més generoses: la Unió Europea ens protegirà contra els feixismes locals. I en certa mesura es pot entendre. Aquests feixismes estan vius, o estan tornant a revivre, per altra banda també amb la crisi, i per tant és prudent o ha estat prudent anar a buscar l'empara de la Unió Europea, sempre pensant, amb complex perifèric, que el cor d'Europa és com més magnànim que els feixismes locals. Probablement sigui cert, però avui dia veiem que els feixismes, les extremes dretes, estan apareixent a tota Europa i en particular a l'Europa del nord. Llavors, tot això va ser un pretext en tot cas, o un argument, per adherir-se a la Unió Europea la matriu de la qual és neoliberal. I avui dia, per altra banda, a més molts dels tecnòcrates europeus n'estan convençuts, que el neoliberalisme no és una ideologia, és quelcom natural, és el mercat funcionant lliurement. I a més en els tractats europeus precisament hi ha moltes llibertats que estan garantides, però si vostès llegeixen els textos verificaran que les llibertats que més garantides estan pels tractats europeus no són curiosament les llibertats individuals, les llibertats dels ciudadans (la llibertat d'expressió, la llibertat de reunió, la llibertat d'organització, etc., la llibertat de paraula), les llibertats que més garantides estan en els tractats europeus són les llibertats que tenen a veure amb l'economia, amb les finances. Els tractats de la Unió Europea qualifiquen aquestes llibertats de fonamentals i, per tant, el que més protegeixen els tractats europeus són la circulació de capitals, els drets dels inversors, el lliurecanvi, la competència, que ha de ser lliure i no falsejada, etc. Aquestes són les llibertats fonamentals del context polític al qual pertanyem, no són les llibertats en les quals pensem. I els tractats de la Unió Europea estableixen l'hegemonia dels mercats, els mercats són els més protegits, més protegits que els propis Estats, més protegits que les pròpies societats, i, diguem-ne, els tractats de la Unió Europea estableixen d'igual manera el debilitament dels Estats que, evidentment, es veuen amputats de moltes prerrogatives fonamentals. Bé, quan es va crear l'euro, als Estats se'ls hi va retirar una de les principals prerrogatives de qualsevol Estat sobirà, que és el dret a tenir la seva pròpia moneda, com per exemple la té Estats Units, o la té Suïssa, o la té Japó, o la tenen els països de la Unió Europea que no pertanyen a la zona euro, la té per exemple el Regne Unit. Però evidentment la creació de l'euro i la creació del Banc Central Europeu, que no té res d'un banc central, perquè no és un banc emissor de moneda, en el sentit tradicional d'un banc central sinó que, efectivament, aquest Banc Central primer està aïllat de la política, és a dir que un govern, per molt legítim que sigui des del punt de vista democràtic, no pot intervenir prop del Banc Central Europeu. I per altra banda, com deia abans, un Estat no pot demanar-li al Banc Central Europeu que li deixi diners en cas de necessitat, ha d'anar als mercats, a la subhasta de diners internacional. Per tant el Banc Central no està jugant el paper que juga per exemple el Banc d'Anglaterra a Anglaterra, o el Banc Helvètic a Suïssa o que juga la Reserva Federal a Estats Units, que fabrica moneda quan vol i quan el Govern la necessita.

I a partir d'aquí, per tant, els tractats imposen una mena de cotilla que fa que la sobirania d'un Estat, la capacitat a ser autònom, evidentment, s'hagi vist molt disminuïda. Avui precisament, en nom d'aquesta hegemonia, d'aquesta dominació de la Unió Europea, els països intervinguts, els països que han demanat un rescat, es troben en una situació que jo he qualificat d'una situació de protectorat. Podem dir que Grècia, Portugal i Irlanda són protectorats europeus, en els quals el Govern finalment té capacitat per gestionar les qüestions internes, dins de certs límits, i per altra banda

aquests límits no es deixen al control dels propis països sinó que s'envien, igual que en els protectorats. Per exemple Espanya va tenir un protectorat en el nord del Marroc i aquest protectorat deixava l'administració de les qüestions internes a una autoritat local, per tot el que tenia a veure amb l'economia, el comerç exterior, la política exterior, evidentment era controlat per un representant d'Espanya que s'anomenava l'alt comissari. Bé, doncs avui la Unió Europea té una mena d'alt comissariat, que s'anomena troika, i aquest alt comissionat que a més no és únicament europeu, la troika està constituïda per un comissari que representa al Banc Central Europeu, representa a la Comissió Europea i representa al Fons Monetari Internacional. No es necessitava que el Fons Monetari Internacional hi fos present, però s'ha volgut introduir al Fons Monetari perquè el Fons Monetari té una llarga experiència diguem d'imposició de disciplines brutals a molts països, com ho va practicar als anys vuitanta i noranta amb molts països africans, el que s'anomenava les mesures d'ajustament estructural, i molts països llatinoamericans, els quals per altra banda es van revoltar contra aquesta dominació del Fons Monetari Internacional, i d'aquí han sorgit aquests governs progressistes que coneixem a Amèrica Llatina. Tots, o gairebé tots, són el resultat de l'exasperació popular, el resultat democràtic de l'exasperació popular d'un o dos decennis del domini de les seves economies pels principis del Fons Monetari Internacional: la destrucció de l'Estat del Benestar, reducció de l'Estat com actor econòmic i privatització generalitzada de tot el que es pugui privatitzar.

Llavors, avui aquesta troika, que és una mena d'alt comissariat, és qui intervé en aquests països rescatats –demà serà ja el cas d'Espanya- i on regularment vénen a verificar que els governs estan aplicant estrictament les polítiques, perquè els rescats no es donen d'una vegada, els rescats es donen a conta gotes i cada gota es va donant en la mesura en què l'Estat ha aplicat més brutalment els retalls i la política d'austeritat. Per exemple en el cas de Grècia és molt interessant perquè quan es va signar l'acord per rescatar Grècia, és a dir per a que la Unió Europea i el Fons Monetari Internacional prestessin ajut a Grècia per evitar-li la bancarrota, en realitat això va començar mitjançant l'enviament d'un comissari amb poders especials –igual que a qualsevol protectorat- per dirigir el pressupost públic, és a dir el pressupost públic a Grècia no el controla el Govern grec sinó que el controla un comissari enviat per la Unió Europea que té la possibilitat de bloquejar qualsevol decisió en matèria pressupostària que no vagi en el sentit d'estalviar, reduir, per poder pagar i tornar el préstec que se li ha concedit.

Per altra banda, per exemple, es demana un rescat, arriben els fons d'aquest rescat, aquests fons ¿a on arriben concretament? Doncs els fons arriben a un compte bloquejat que només la troika controla, no és el govern local qui controla diguem la cessió progressiva d'aquest préstec, és la troika qui ho controla, i si el govern no practica la política exigida per la Unió Europea, pel Banc Central, pel Fons Monetari Internacional i per la Unió Europea, representada per la seva Comissió, no se li cedeixen els diners. Aquests fons només poden servir per pagar el deute, per pagar el deute de l'Estat, no serveixen per pagar els funcionaris, no serveixen per finançar la política de salut, o la política d'educació, només serveixen per pagar el deute, o sigui que, evidentment, el deute que essencialment, o en part, pertany a l'exterior.

Per altra banda, els bons que s'emeten si l'Estat decideix emetre bons per obtenir un crèdit no són de dret local, no poden ser de dret, bé en el cas grec, estem tornant al cas grec, no serien de dret espanyol, han de ser de dret britànic. És a dir se li retira fins i tot la jurisdicció al propi país. I en cas de conflicte entre l'Estat local –l'exemple que estem donant, Grècia- i els creditors, és a dir els amos del deute, el conflicte no és jutjat en el país on s'està establint l'ajut –no és jutjat a Atenes en aquest cas, o demà a Madrid- sinó que és jutjat pel Tribunal de Luxemburg.

O sigui que, com veuen, la troika és com un poder exterior que arriba a controlar una colònia, i l'obligació de tots els milions de ciutadans que es troben en aquest territori és treballar perquè es pugui tornar el deute. Deute que, per altra banda, segurament serà... En la història dels deutes hi ha hagut, evidentment els Estats que s'ha endeutat molt i, com saben vostès, moltes vegades no han pogut pagar. Sense anar més lluny, al llarg del segle XX, per exemple un país com França no va poder pagar el seu deute almenys per tres vegades, és a dir, es va declarar insolvent. Espanya, si no recordo malament, dues vegades no va poder pagar el seu deute. Bé, si agafem el segle XIX, hi ha hagut quantitat de països que no han pogut pagar el seu deute. A Amèrica Llatina, Argentina va decidir no pagar una part del seu deute; Equador va decidir no pagar una part del seu deute. Bé, llavors, en la història dels deutes sobirans, dels deutes dels Estats, hi ha tres maneres de sortir d'un gran deute. La primera és no pagar-lo, que és la més freqüent. La segona és una mena d'escalada que buscant... per exemple se surt mitjançant un conflicte militar de gran envergadura, una guerra general que permeti efectivament diluir la qüestió del deute. I la tercera és la inflació. Amb una taxa d'inflació per exemple com la que hi va haver a Espanya en els anys setanta, una inflació del 7% o 8%, doncs com veuen en deu anys el 80% del deute està pagat, no cal sotmetre els països. Però com que vivim sota una obsessió alemanya de que la inflació ha de tenir cap a 0 i que el Banc Central Europeu s'ha creat en certa mesura mitjançant el model europeu d'exigència de que és la principal funció del Banc Central Europeu garantir l'estabilitat dels preus, la qual cosa vol dir garantir que no hi hagi inflació, llavors no es pot resoldre. O sigui, fins el moment mai s'ha sortit d'una situació de gran endeutament sobirà mitjançant polítiques d'austeritat que no condueixen a res. Grècia porta quatre o cinc anys amb polítiques d'austeritat i la seva situació és pitjor que abans. Avui dia estem en el cas paradoxal de que el propi Fons Monetari –Fons Monetari que forma part de la troika- li demana a la Unió Europea que doni major marge als països –a Grècia, a Espanya- per pagar el seu deute, és a dir, que el país no es vegi obligat a aquestes polítiques brutals d'austeritat amb el patiment social que comporten, en dos anys o tres anys, sinó que se li doni un major marge al país, perquè és clar amb polítiques d'austeritat impossible que hi hagi creixement. Si no hi ha creixement, les agències de qualificació, ho hem vist –un altre escàndol, per altra banda, el funcionament del capitalisme neoliberal d'avui, que aquestes agències dominen evidentment la visió que es té de la conjuntura- aquestes agències sancionen el país, com acaben de fer-ho també amb la situació espanyola, perquè parteixen del principi que un país amb aquesta austeritat brutal no tindrà creixement, en no tenir creixement no hi haurà recursos per a l'Estat sinó únicament els sorgits de l'estalvi, però no hi haurà recursos nous i no podrà complir la seva promesa de pagar el deute.

O sigui que estem en un sistema, repeteixo, que naufraga, que no funciona, però no se sap com sortir d'ell, en la mesura en què s'ha creat quelcom que la senyora Merkel ha definit com, precisament, una economia o una democràcia, diguem-ne, una democràcia en conformitat amb el mercat. Aquesta és al definició que ha donat Merkel, en la qual estem vivint. Tenim democràcia però en la mesura en què la prioritat és el que volen els mercats, mercats que no han estat elegits, mercats que no tenen cap mena de legitimitat democràtica o electoral, però que condicionen el funcionament de les nostres societats. Deia Marx, per exemple, que a l'era industrial els governs no eren, els governs dels països europeus, dels països industrials, no eren més que els consells d'administració de les grans empreses, els consells d'administració dels mercats, les grans empreses que dominaven la indústria, i els governs, en certa mesura, responien als interessos de la gran indústria. Jo crec que avui dia en aquesta era diguem-ne digital, l'era que dominen els mercats, podríem dir que els governs són el consell d'administració dels mercats financers, és a dir que avui la política està limitada a això, que els governs s'accepten en la mesura en què els mercats financers els accepten, i s'accepten no perquè puguin fer el que vulguin, és a dir per tenir

llibertat de dur a terme tal o qual programa que s'ha sotmès a l'elecció i que els electors han aprovat, sinó que s'accepta en la mesura que els mercats financers estan d'acord amb aquest programa. O sigui que avui podríem dir que la democràcia en la qual estem és una democràcia en la qual els governs elegits tenen molta menys possibilitat d'escollir polítiques, menys llibertat de fer la política que volen, que obligació de respectar els tractats i els decrets existents –el Tractat de Maastricht, el Tractat de Lisboa, el Mecanisme Europeu d'Estabilitat Financera, el Pacte Fiscal, etc.-. És a dir, els governs que tenen legitimitat democràtica no tenen llibertat per fer el que volguessin. El que jo deia al començament: crisi de la voluntat política. Avui dia arribar al govern és arribar a una situació en la qual es prometrà als mercats que es respectaran les regles dels mercats, i en el cas d'Europa les regles i els tractats existents.

D'aquí que ens trobem en quelcom que podríem anomenar una mena de presó jurídica, de la qual cada vegada és més difícil sortir. Si avui assistim a una mena de protesta global, els ciutadans s'estan adonant que canviar un govern per un altre, i en particular si s'elegeix entre els partits dominants, no se surt del mateix problema perquè la política econòmica és la mateixa. Espanya és un cas ben característic, teníem un partit socialdemòcrata que havia estat elegit sobre un programa relativament, diguem que havia tingut una certa gosadia i havia perllongat el mateix model de creixement que havia establert el seu predecessor, el partit conservador dirigit per José María Aznar, que era el model de creixement basat en l'especulació financera i en el crèdit fàcil bancari, sense veure els perills de bombolla, de doble bombolla que es crearia, una bombolla en el sector immobiliari i una bombolla en el sector bancari. Bé. Però per facilitat es va acceptar i es va seguir amb aquesta política, fins els maig de 2010, quan de sobte i sense explicació, aquest govern socialdemòcrata es va convertir de la nit al dia en govern neoliberal, aplicant una política brutalment neoliberal, passant-se al social-liberalisme, sense que la societat entengués, i en particular els electors d'aquest partit entenguessin, quan evidentment existien altres possibilitats. Per exemple aquell govern podia haver dit "no he estat elegit per això, avanço les eleccions i els electors triaran". En canvi no, es va entestar en dur a terme una política de rescat, d'austeritat, etc. Bé, hi va haver eleccions generals, els ciutadans es van pronunciar per una alternativa elegint el partit conservador, no només no hi ha hagut canvi sinó que és la mateixa política amb molta major brutalitat. Va ser també el cas aquí a Catalunya, on hi havia un govern tripartit i l'elecció del nou govern doncs s'ha traduït, abans mateix que a Madrid, en una política de retallades i una política austeritària brutalment hostil a l'Estat de Benestar.

Llavors, els ciutadans es pregunten, finalment entre les opcions que es presenten, qualsevol que triï, entre els dos partits dominants, que així és el cas a molts països, i a altres països senzillament els partits han decidit que cap dels dirigents dels partits de govern mereixien la seva confiança i han posat a un tecnòcrata en el poder, que és el cas d'Itàlia. El senyor Mario Monti, que té el respecte de les instàncies europees, ha estat posat allà per decisió dels mercats; ho hem vist amb els nostres propis ulls: un cop d'estat financer, diguem-ne, cosa que no existia. El mateix va passar a Grècia ja quan es va posar a Papademos en lloc de Papandreu, es va exigir la dimissió immediata de Papandreu, ¿recorden per què? Perquè Papandreu havia proposat fer un referèndum, consultar la ciutadania sobre el tipus de política d'austeritat. Però un referèndum avui dia a la Unió Europea és com un pecat, un pecat polític major. Llavors, es va substituir Papandreu per Nikos Papademos, un banquer, evidentment. I Mario Monti també és un banquer. A més els dos lligats a la Goldman Sachs. Quan els banquers són en gran part responsables de la crisi que vivim, que és un altre dels cinismes en els quals estem, la banca té una responsabilitat brutal i, tanmateix, les ajudes s'han donat als bancs i se'ls hi ha retirat a la ciutadania, són els ciutadans els qui pateixen, quan no són culpables de res evidentment, mentre els bancs són

recompensats en la mesura en què es demana ajut pels bancs se'ls hi ha donat un enorme ajut als bancs, quan són en gran part els responsables d'aquesta situació. Llavors, efectivament tenim aquest nou funcionament de la Unió Europea en el qual precisament s'estableix una mena de presó jurídica que fa que no es pugui sortir d'aquesta cotilla en la qual estem. I els ciutadans comencen a preguntar-se, bé, doncs si en realitat la meua llibertat democràtica consisteix en escollir entre aquests dos grans partits i cap em resol el problema, és a dir que jo veig, que constato que cada dia la meua situació és pitjor, llavors estem veient com a Europa estan apareixent ja sigui formacions d'extrema dreta, que s'estan multiplicant, protestes massives, amb un nivell, diguem-ne, d'enfrontament social extremadament elevat –com ho hem vist a Grècia o ho estem veient a Portugal i ho estem veient a Espanya, on pràcticament cada dia ara hi ha protestes socials cada vegada més importants-, veiem com els Estats s'estan dotant de legislacions de repressió cada vegada més amenaçants, ara comença a ser relativament perillós en termes de llibertats, en termes de funcionament de la democràcia el fet de que persones protestin pacíficament, però simplement el cridar per una xarxa social a organitzar una protesta ja pot ser considerat com un delictes. Quan fa poc nosaltres mateixos –vull dir tots els europeus- ens felicitàvem perquè precisament uns ciutadans havien pres la iniciativa d'organitzar una protesta a Tunísia que va acabar per tombar una dictadura, o perquè havien pres la iniciativa d'organitzar una protesta a Egipte que va acabar per tombar una altra dictadura. Llavors, el que hem celebrat com la primavera de la llibertat resulta que aquí no pot ser, aquí els ciutadans que vivim en democràcia no podem organitzar una protesta. Fa unes setmanes a Alemanya es va votar una llei extremadament preocupant, com saben, que és una llei que permet ara a l'exèrcit alemany intervenir en els desordres interiors del país, la qual cosa crea aquesta definició de l'enemic interior. Evidentment, com vostès saben, l'enemic interior no existeix. Bé, a Espanya malauradament hem tingut durant decenniis un règim que es va construir en base a la destrucció de l'enemic interior. Els exèrcits estan constituïts, a les democràcies, per lluitar contra l'enemic exterior, l'enemic només pot ser exterior, no hi ha enemics a l'interior, a l'interior per haver-hi desordres, per a això hi ha la policia però no l'exèrcit. La pròpia Alemanya federal acaba de donar una llei per permetre, si ells diuen que ho han fet pensant en casos de terrorisme, però en poc temps quatre persones que es reuneixin a protestar davant del Parlament nacional seran qualificades de terrorisme, o de terroristes, és a dir, es pot jugar amb la paraula.

Per tant estem veient com està pujant per una banda la protesta i l'exasperació social, que pot trobar canals polítics, en particular la pujada de l'extrema dreta, que en part també troba a l'esquerra o a l'esquerra de la socialdemocràcia una expressió que està pujant també, ho constatem a Europa, ho hem constatat a Grècia, a Portugal, a França, etc., però també això pot donar lloc a legislacions que permetran una repressió en la qual podríem trobar-nos amb un poder polític disminuït des del punt de vista de les seves prerrogatives, tant econòmiques com monetàries, etc., però que voldrà demostrar que sí té poder contra els seus propis ciutadans, amb un poder mediàtic cada vegada més aliat a aquest poder polític. Cada vegada més aliat al poder dels mercats, al poder financer i, per altra banda, podem tornar a veure, ho deia jo al començament, el sorgiment d'un nou poder de repressió, poder militar que, evidentment, tindrà tots els arguments jurídics per intervenir.

O sigui que estem entrant en un període de moltes dificultats per a Europa, per a la construcció europea. No sabem en aquest moment si la Unió Europea es podrà mantenir, no sabem tampoc en quina mesura l'euro es podrà construir, la persecució de la construcció de l'euro suposarà més pèrdua de sobirania per part dels Estats, perquè la idea és ara crear una mena d'autoritat monetària o d'autoritat bancària, d'autoritat fiscal, llavors els Estats tampoc tindran la sobirania de dirigir les seves polítiques fiscals, és a dir quines taxes, quins impostos imposen. O sigui que no sabem

bé què és el que quedaria de la sobirania nacional a part, evidentment, d'uns símbols purament simbòlics en el sentit estricte de la paraula. I la idea és que perquè l'euro es mantingui s'ha d'avançar cap a una construcció de tipus Estats Units, en els quals cada estat, en definitiva, està supeditat a un poder central. Llavors, ja veiem els problemes que per exemple a Espanya planteja l'existència d'un poder central enfront a reivindicacions sobiranistes locals, doncs aquest problema es plantejaria també respecte a una Unió Europea, en tot cas una zona euro volent funcionar d'aquesta manera, en la qual els Estats tindrien molt poca autonomia de gestió i autonomia política.

D'aquí que estem en un període per altra banda també en el qual la conflictivitat social s'anirà desenvolupant i aquesta conflictivitat pot arribar lluny. Si mirem el que va passar a Amèrica Llatina, vam veure com set o vuit governs democràticament elegits van ser enderrocats per insurreccions populars, per exasperacions populars, en països de tradició, en definitiva, democràtica com l'Argentina dirigida pels radicals, però a l'Equador van ser tres potser els presidents enderrocats pels ciutadans, parlo de presidents democràticament elegits, però que no havien trobat solució perquè seguien supeditats a les ordres del Fons Monetari Internacional. Llavors, estem en un moment particularment molt preocupant des del punt de vista polític i social.

I no hi ha dubte que un cicle de la història de la Unió Europea s'acaba, a la vegada que s'acaba un cicle de la història del capitalisme en la mesura en què, ho deia al començament, això està naufragant però no veiem una altra sortida, o el capitalisme mateix no vol obrir els ulls sobre la seva pròpia incapacitat per resoldre el problema. Jo crec que és el moment de que nous actors polítics entrin en escena, noves organitzacions polítiques amb una visió –parlo d'Europa- amb una visió del que està passant a Europa, és necessari que sorgeixi una nova generació de líders, és necessari apostar per la voluntat política que li retorni a la ciutadania el desig de participar en la vida política, amb la idea de que la política sí pot canviar les coses, de que no estem condemnats a acceptar una cotilla d'acer que no ens permet intervenir i que, per tant, entrem en un període d'instabilitat que per una banda por fer-nos esperar que sortirem d'aquest càstig que s'està imposant als ciutadans. Els ciutadans, com diu el títol de la intervenció d'avui, estan sotmesos a un sadisme econòmic, se'ls està fent patir d'una manera important. Sabem efectivament que els joves a diversos països –a Espanya, a Grècia, a Portugal- és una generació perduda, la generació millor formada de la història d'Espanya és una generació perduda perquè d'aquí a deu anys no se li veu sortida a aquesta situació i és normal que aquesta generació es revolti, molts marxen, estan emigrant, els joves portuguesos estan marxant a Angola, a Moçambic, a Brasil, els joves espanyols a Alemanya o a Argentina, etc. Però evidentment és natural que hi hagi una protesta global de joves a través del planeta, hem vist protestes a tot arreu però en particular a Europa. És una situació en la qual no podem continuar d'aquesta manera, tranquil·lament, és a dir amb cicles electorals que no canvien per res les polítiques econòmiques i socials que es plantegen. Jo crec que ha arribat el moment que el poble de nou entri en escena per canviar les coses. Moltes gràcies.